

บทที่ 3

กระบวนการพยานหลักฐานคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งของต่างประเทศ

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับพยานหลักฐานคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งในศาลยุติธรรม และหลัก แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ในทางกฎหมายดังที่กล่าวมาแล้วในบทข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการใช้พยานหลักฐานประกอบการพิจารณาคดีของศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำความผิดทางแพ่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นเรื่องของการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะหรือสังคมส่วนรวมเพื่อทำให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันในสถานการณ์โลกที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีเทคโนโลยีต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย ชับซ้อน และส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติ ในขณะที่กระบวนการยุติธรรมยังพัฒนาการไปไม่ถึง เพื่อให้เกิดแนวทางในการที่จะนำกระบวนการพยานหลักฐานทางแพ่งมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้อง และเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งให้มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต โดยในบทนี้จะทำการศึกษาดังกระบวนการพยานหลักฐานทางแพ่งคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งทั้งสองประเทศถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีประสบการณ์ทางด้านคดีสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการพยานหลักฐานทางแพ่งในคดีสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพเหมาะแก่การศึกษาวิจัย โดยในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบ Common Law และในประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบ Civil Law และจะได้นำหลักกฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานทางแพ่งในคดีสิ่งแวดล้อมของทั้งสองประเทศมาเปรียบเทียบกับกระบวนการพยานหลักฐานทางแพ่งคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยเพื่อพิจารณาถึงข้อเด่นข้อด้อยของทั้งสองประเทศอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการพยานหลักฐานทางแพ่งคดีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม สอดคล้องสำหรับประเทศไทยได้ต่อไป

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1.1 ความเป็นมาของอำนาจตุลาการของศาลสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาคือประเทศที่อยู่ในทวีปอเมริกาตอนเหนือ ซึ่งปัจจุบันถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีอิทธิพลต่อสังคมโลกเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจของโลก การเมือง การปกครอง เป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีอันก้าวล้ำนำสมัย โดยประเทศสหรัฐอเมริกานั้นเกิดจากการรวมกันของอาณานิคม 13 แห่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งอิสรภาพ

จากการปกครองของประเทศอังกฤษ¹ มีการประกาศอิสรภาพในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ.1776 โดยเริ่มแรกนั้นทั้ง 13 มลรัฐ มิได้มีความเต็มใจที่จะสละอำนาจของตนให้แก่รัฐบาลกลางส่งผลให้อำนาจตุลาการของรัฐบาลกลางอ่อนแอ ความอ่อนแอสมัยสมพันธรัฐนำไปสู่การพิจารณาจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติที่เข้มแข็งกว่าขึ้น ทั้งทำให้ข้อเรียกร้องให้มีอำนาจตุลาการของรัฐบาลกลางต่างหากจากมลรัฐได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากขึ้น อันส่งผลถึงการที่รัฐสภาคองเกรสได้ตรากฎหมายของรัฐบาลกลางขึ้นเพื่อให้เกิดการตีความให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน ซึ่งหากเกิดกรณีพิพาทกันระหว่างพลเมืองต่างมลรัฐหรือระหว่างมลรัฐหากนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลมลรัฐก็จะไม่เกิดความเหมาะสมในการพิจารณาคดีและอาจเกิดความอคติได้ ดังนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีโครงสร้างศาล² คือ ศาลมลรัฐ และศาลสหรัฐ อันเป็นลักษณะที่โดดเด่นของระบบตุลาการสหรัฐ ซึ่งผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องให้ดำเนินคดีสามารถฟ้องคดีของตนได้ทั้งศาลสหรัฐหรือศาลมลรัฐก็ได้ สดแล้วแต่ศาลใดจะมีเขตอำนาจเหนือคดีดังกล่าว

3.1.2 ระบบศาลสหรัฐอเมริกา

ในปี ค.ศ.1789 รัฐสภาคองเกรสได้ตราบัญญัติตุลาการซึ่งส่งผลให้มีการก่อตั้งระบบศาลของรัฐบาลกลางขึ้น โดยบัญญัติให้มีศาลสูงสุดซึ่งมีประธานหนึ่งนายและผู้พิพากษาศาลอีก 5 นายประจำ และให้มีศาลประจำเขต (District Courts) ขึ้น โดยในเริ่มแรกประเทศสหรัฐทั้งประเทศได้ถูกแบ่งออกเป็นเขตตุลาการ 13 เขต³ ซึ่งมีผู้พิพากษาหนึ่งนายประจำทุก ๆ เขต และจัดเป็นภาค 3 ภาค แต่ละภาคมีศาลประจำภาคหนึ่งศาลซึ่งมีผู้พิพากษาศาลสูงสุด 2 นาย และผู้พิพากษาศาลประจำเขตหนึ่งนายมาประจำ โดยที่อำนาจของศาลประจำเขตและศาลประจำภาคมีอยู่จำกัดมาก โดยต่างก็มีอำนาจชั้นต้นเหนือคดีในรูปต่าง ๆ กัน และคำพิพากษาของศาลประจำเขตสามารถอุทธรณ์ขึ้นไปสู่ศาลประจำภาคได้ด้วย

ต่อมาในปี ค.ศ.1891 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ระดับกลางขึ้น 9 ศาล⁴ เพื่อให้การเดินทางไปตามภาคต่าง ๆ ของผู้พิพากษาศาลสูงสุดลดน้อยลง

¹ ดำรง ธรรมารักษ์ และ สมโชค เจริญลาภ, "แนะนำระบบศาลของสหรัฐอเมริกา," วารสารนิติศาสตร์ 3, 3 (กันยายน 2515) : 120, แปลจาก A Guide to Court Systems พิมพ์ครั้งที่ 4 ปี พ.ศ.2509 ผู้เขียนคือ ศาสตราจารย์ Fannie J. Klein ผู้ช่วยผู้อำนวยการและบรรณารักษ์ของสถาบันการบริหารงานตุลาการ (Institute of Judicial Administration).

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 118.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121.

โดยเรียกชื่อศาลเหล่านี้ว่า "ศาลอุทธรณ์ประจำภาค" ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ.1911 สหรัฐอเมริกาได้มีบทบัญญัติประมวลกฎหมายตุลาการศาลชั้นสูงสุดให้จัดตั้งระบบศาลสหรัฐขึ้น โดยแบ่งได้ 3 ระดับ คือ ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐ (ศาลอุทธรณ์ระดับกลาง) และศาลประจำเขตแห่งสหรัฐ (ศาลล่าง) ซึ่งในชั้นศาลล่างนี้รวมถึงศาลชำนาญพิเศษด้วย

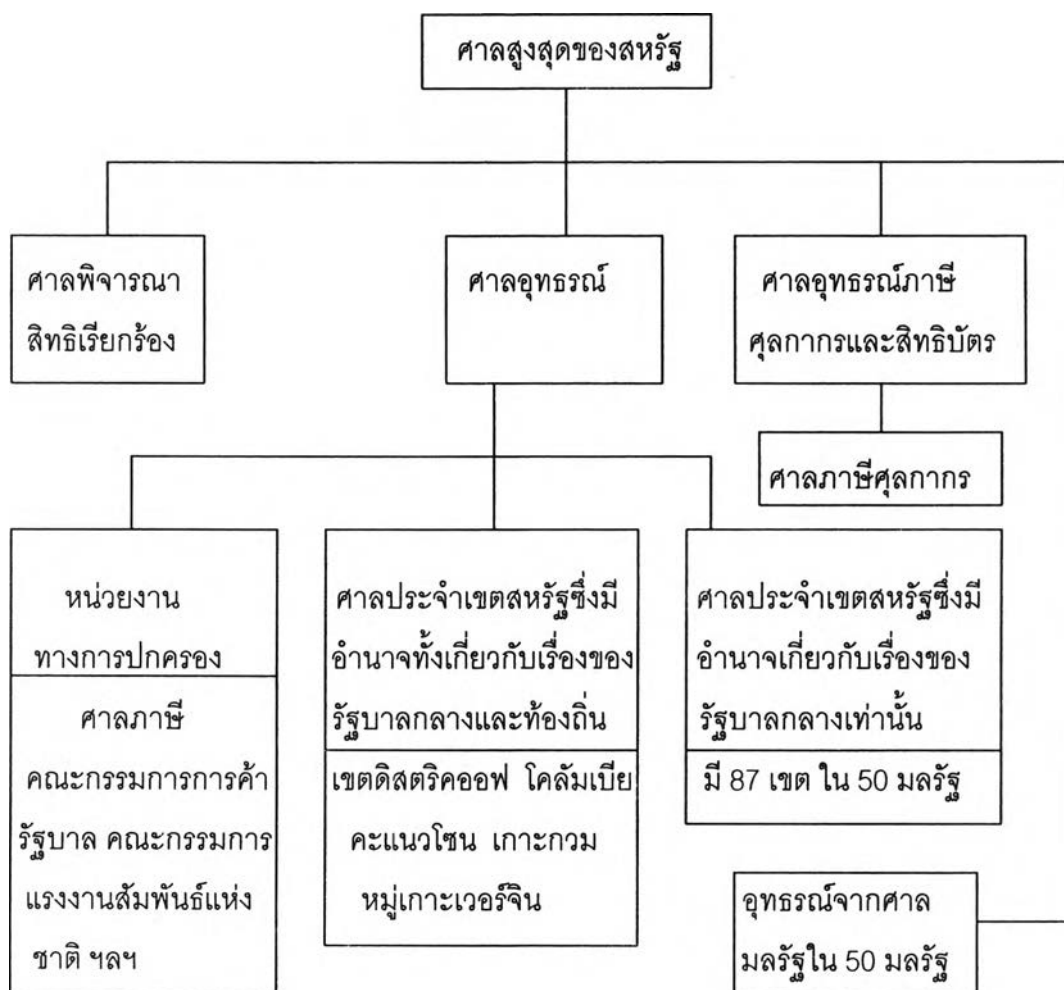
ปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกามีศาลประจำเขต (District Courts) 92 ศาล โดยมี 87 ศาลใน 50 มลรัฐ และแห่งละหนึ่งศาลใน ดิสตริคออฟ โคลัมเบีย คะแนลโซน เกาะกวม และหมู่เกาะเวอร์จิน⁵ ซึ่งในส่วนของ การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมนี้ก็จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลประจำเขต⁶ อันเป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกา

---

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 122.

⁶ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, พงศ์เดช วานิชกิตติกุล และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการ การศึกษาวิเคราะห์คดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรม. หน้า 69.

แผนผังระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา⁷

⁷ ดำรง ธรรมรักษ์ และ สมโชค เจริญลาภ, "แนะนำระบบศาลของสหรัฐอเมริกา," วารสารนิติศาสตร์ 3. 3 (กันยายน 2515) : 141, แปลจาก A Guide to Court Systems พิมพ์ครั้งที่ 4 ปี พ.ศ.2509 ผู้เขียนคือ ศาสตราจารย์ Fannie J. Klein ผู้ช่วยผู้อำนวยการและบรรณารักษ์ของสถาบันการบริหารงานตุลาการ (Institute of Judicial Administration).

3.1.3 วิธีพิจารณาความแพ่งและกระบวนการพยานหลักฐานคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งของสหรัฐอเมริกา

วิธีพิจารณาทางแพ่งที่ใช้ในศาลประจำเขตแห่งสหรัฐในคดีสิ่งแวดล้อมนี้ ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งแห่งศาลสหรัฐ ซึ่งวิธีพิจารณาความแพ่งได้ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.1938 โดยศาลสูงสุดแห่งสหรัฐมีหน้าที่ที่จะกำหนดข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติและวิธีพิจารณาความสำหรับศาลล่าง โดยอาศัยอำนาจแห่งรัฐบัญญัติของรัฐบาลคองเกรส ปี 1958 ต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความแพ่งในปี ค.ศ.1963 โดยคณะกรรมการตุลาการ มีประธานศาลสูงสุดแห่งสหรัฐเป็นประธานคณะกรรมการตุลาการ ต่อมาในปี ค.ศ.1965 ท่านประธานศาลสูงสุด วอร์เรน ได้ทำการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาพยานหลักฐานสำหรับใช้ให้เป็นระเบียบเดียวกันขึ้น โดยคณะกรรมการชุดนี้ประกอบไปด้วย ผู้พิพากษาศาลสหรัฐ นายความและผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย คณะกรรมการนี้รับผิดชอบในการร่างข้อบังคับเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานและความสามารถในการเป็นพยานในการพิจารณาคดีในศาล ซึ่งตามข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีแพ่งในศาลสหรัฐ การร่างคำคู่ความอาจทำได้โดยง่าย มีการเน้นถึงวิธีที่จะใช้วิธีการต่าง ๆ ในชั้นก่อนการพิจารณาโดยอิสระ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่จะทำให้ประเด็นชัดเจน และเพื่อให้การพิจารณาสั้นเข้ารวมทั้งเพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ทำให้การพิจารณาคดีเป็นการค้นหาความจริงมากกว่าการเอาชนะกันโดยระเบียบปฏิบัติที่มากและหยาบหยาบ มลรัฐหลายมลรัฐได้บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของตนตามวิธีพิจารณาความแพ่งของศาลสหรัฐทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่ และสำหรับมลรัฐที่กำลังศึกษาหาทางปรับปรุงวิธีพิจารณาความแพ่งในศาลของตนก็ยึดเอาวิธีพิจารณาของศาลสหรัฐเป็นแนวทาง⁸ ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้ข้อบังคับว่าด้วยพยานหลักฐานของศาลสหรัฐอเมริกา (The Federal Rules of Evidence) เพื่อให้ศาลแห่งสหรัฐ ใช้เป็นแนวทางเดียวกันในเรื่องว่าด้วยพยานหลักฐาน โดยเริ่มมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.1973⁹ คดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งของสหรัฐก็ต้องยึดหลักตามข้อบังคับว่าด้วยพยานหลักฐานของศาลสหรัฐอเมริกานี้ด้วย ซึ่งในที่นี้จะขอล่าวถึงกระบวนการพยานหลักฐานทางแพ่งคดีสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกา โดยจะยึดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของศาลประจำเขต (District Courts) แห่งสหรัฐ อันจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 127.

⁹ จรัญ ภักดีธนากุล, "แนวการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับบทตัดพยานบอกเล่าของไทย," วารสารกฎหมาย 7, 2 (ตุลาคม 2525) : 68.

ข้อปฏิบัติของพยานหลักฐานคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อเกิดข้อพิพาททางแพ่งคดีสิ่งแวดล้อมขึ้นหลาย ๆ คดีในสหรัฐไม่จำเป็นต้องนำคดีความฟ้องต่อศาล สิ่งที่ต้องดำเนินการนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องค้นหาว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด และต้องชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งบางประเด็นข้อพิพาทนั้นพยานหลักฐานเป็นที่ยุติแน่นอน สามารถชี้เฉพาะเจาะจงได้ว่าใครต้องเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้น ๆ แต่ในประเด็นปัญหาข้อพิพาทส่วนใหญ่ก็จะเกิดปัญหาในเรื่องของการพิสูจน์ตัวผู้กระทำความผิด การแบ่งความรับผิด และส่วนเฉลี่ยที่ผู้ต้องรับผิดต้องชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น¹⁰ เป็นเรื่องที่สำคัญประการหนึ่งของกรณีพิพาททางแพ่งคดีสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกา ซึ่งในเรื่องพยานหลักฐานคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งของสหรัฐอเมริกานี้อาจกล่าวในเรื่องที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1) การเปิดเผยพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายปรปักษ์ (Discovery)

Discovery เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ได้ผลและมีประสิทธิภาพ เป็นข้อสันนิษฐานทั่วไปที่ทนายความของสหรัฐใช้ซึ่งถือว่าเป็นเรื่อง "การรับรู้ร่วมกัน" (Mutual Knowledge) เกี่ยวกับพยานหลักฐานทุก ๆ อย่างอันเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดีในการรวบรวมข้อเท็จจริงโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่าย¹¹ Discovery เป็นขั้นตอนที่ใช้ก่อนถึงกระบวนการพิจารณาคดีในศาล (Pre-Trial) คดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งที่เกิดขึ้นในสหรัฐจะเป็นที่ยุติในเรื่องข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชั้นของ Pre-Trial นี้ ประมาณ 97 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งจะเหลือเพียง 3 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล (Trial)* กล่าวคือ Discovery เป็นมาตรการทางกฎหมายหนึ่งที่คู่ความทั้งสองฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยโดยทนายความของทั้งสองฝ่ายได้นำและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดที่ตนมีอยู่มาเปิดเผยต่อกันและกัน Discovery ในสหรัฐอเมริกาถูกสร้างมาโดยอนุญาตให้คู่ความทั้งสองฝ่ายประเมินพยานหลักฐานอย่างเต็มที่ ทำให้มีทางเป็นไปได้ที่แต่ละฝ่ายจะชี้แจงในสิ่งที่เป็นทางที่จะส่งเสริม สนับสนุนคำกล่าวอ้างของแต่ละฝ่าย ก่อนที่จะ

¹⁰ J. Gordon Arbuckle, Marshall Lee Miller, F. William Brownell and others, *Environmental Law Handbook*. (Government Institutes, Rockville, MD, 1993), pp. 36-37.

¹¹ Craig P. Wagnild, "Civil Law Discovery in Japan : A Comparison of Japanese and U.S. Methods of Evidence Collection in Civil Litigation," *Asian-Pacific Law & Policy Journal* vol. 3 (2002) : p. 2.

* ข้อมูลจากการบรรยายในชั้นเรียนวิชากฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2546 คณะ/ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มุรธา วัฒนะชีวะกุล ผู้บรรยาย.

ไปสู่คณะลูกขุน¹² จนเห็นได้ว่าพยานหลักฐานของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ กว่ากัน และเห็นเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าจำเลยควรจะเป็นผู้ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่ เพียงใด

2) ภาระการพิสูจน์และข้อสันนิษฐานทางกฎหมาย

ในเรื่องของการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในสหรัฐอเมริกา นั้นมีการพิจารณาในเรื่องการพิสูจน์เกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยต้องพิสูจน์ให้ได้ว่ามีความสมเหตุสมผลระหว่างเหตุกับผลที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นหรือไม่ เพียงใด และจะไม่พิจารณาเพียงประเด็นความเสียหายแต่เพียงอย่างเดียว สิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่ไปด้วย คือ การมองไปข้างหน้าหรือมองถึงผลประโยชน์ (Interest) ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่าเป็นเช่นไร กล่าวคือ หากมีบุคคลผู้ถูกระทบในสิทธิส่วนได้เสียหรือตามที่รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาใช้คำว่า "สิทธิในสิ่งแวดล้อมหรือสิทธิที่จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี การมองในลักษณะนี้เป็นการมองไปข้างหน้าว่าอะไรก่อให้เกิดความเสียหายอันเป็นการส่งผลให้ภาระในการพิสูจน์ถูกผลักไปให้แก่จำเลย แต่หากมองเฉพาะประเด็นผู้เสียหายก็จะต้องมองย้อนไปในอดีตว่ามีเหตุอะไรที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น การมองถึงประเด็นในเหตุนี้เองทำให้ภาระการพิสูจน์ในคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกาตกเป็นของจำเลย¹³ โดยปกติแล้วโจทก์ในคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งของสหรัฐนั้นจะมีภาระการพิสูจน์ในคดีของเขาเอง โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างของตนให้มีน้ำหนักมากกว่าหรือน่าเชื่อถือมากกว่าพยานหลักฐานที่จะถูกนำมาหักล้างจากทางฝ่ายจำเลย (Preponderance Evidence) ซึ่งทนายความและศาลสหรัฐได้มีการพัฒนาทางด้านความคิดในเรื่องความรับผิดชอบเป็นพิเศษ กล่าวคือ ได้มีการนำทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงภาระการพิสูจน์จากโจทก์ไปให้แก่จำเลย โดยแต่เดิมนั้นคู่ความที่เป็นฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายที่แพ้คดี เป็นปัญหาหนึ่งที่บุคคลที่มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นข้อพิพาทในการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งต้องประสบ¹⁴ เมื่อสหรัฐอเมริกาได้นำทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้มาใช้ก็เป็นการแก้ปัญหาในเรื่องภาระการพิสูจน์นี้สำหรับฝ่ายโจทก์ไปได้เป็นอย่างมาก

¹² Craig P. Wagnild, "Civil Law Discovery in Japan : A Comparison of Japanese and U.S. Methods of Evidence Collection in Civil Litigation," p. 17.

¹³ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, พงศ์เดช วานิชกิตติกุล และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการศึกษาวิเคราะห์คดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรม, หน้า 70.

¹⁴ J. Gordon Arbuckle, Marshall Lee Miller, F. William Brownell and others, Environmental Law Handbook, p. 37.

3) คำบอกเล่า (Hearsay)

คำบอกเล่า (Hearsay) ตามกฎหมาย Federal Rules of Evidence นั้น หมายถึง การนำคำกล่าวของบุคคลอื่น หรือ คำให้การ (Statement) ของบุคคลอื่นที่มีผู้ใช้ซึ่งกำลังเบิกความต่อศาลนำมาเสนอต่อศาล เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำให้การหรือข้อความนั้น ๆ เป็นความจริง (Rule 801 (C)) * กล่าวโดยสรุปได้ว่า คำบอกเล่า (Hearsay) หมายถึง คำกล่าวถึงข้อเท็จจริงใด ๆ ที่กระทำนอกศาล (Out of Court Statement) แล้วมีการนำเสนอดังกล่าวนั้นต่อศาลโดยบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้ที่กล่าวถ้อยคำนั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งถ้อยคำในคำกล่าวนั้น

คำบอกเล่า (Hearsay) โดยหลักการแล้วไม่มีคุณค่าเพียงพอที่จะนำมาเป็นพยานหลักฐานได้เพราะไม่สามารถที่จะถามค้านในประเด็นที่เกี่ยวกับคำบอกเล่าเหล่านั้น ๆ ได้และเป็นคำให้การของคนอื่น โดยปกติคำบอกเล่าไม่อาจที่จะรับไว้เป็นพยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งได้ แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่มากที่จะต้องยอมรับฟังคำบอกเล่าไว้เป็นพยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งนี้ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นในเรื่องคำบอกเล่าไว้ตาม Federal Rules of Evidence (Rule 803)¹⁵ ดังนี้

- (1) ความรู้สึกในปัจจุบัน
- (2) แรงกระตุ้นให้ตื่นตระหนก
- (3) สภาพจิตใจ อารมณ์ และร่างกายที่เกิดขึ้น
- (4) ข้อความเพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาหรือเยียวยาทางแพทย์
- (5) บันทึกรายงานความทรงจำ
- (6) บันทึกรายงานของกิจกรรมตามปกติ
- (7) การไม่บันทึกไว้ในบันทึกซึ่งเก็บรักษาตามบทบัญญัติในข้อย่อย (6)
- (8) บันทึกรายงานและรายงานมหาชน

---

* Rule 801 (C) Hearsay. "Hearsay" is a statement, other than one made by the declarant while testifying at the trial or hearing, offered in evidence to prove the truth of the matter asserted.

¹⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย, (ผู้แปล) ข้อบังคับว่าด้วยพยานหลักฐานของศาลสหรัฐอเมริกา (แก้ไขเพิ่มเติมถึงปี 2003) Federal Rules of Evidence. หนังสือประกอบการเรียนการสอนวิชากฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สิงหาคม 2546, หน้า 68-72.

- (9) บันทึกเกี่ยวกับสถิติต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ
- (10) การไม่มีบันทึกไว้ในบันทึกรายงานมหาชน
- (11) บันทึกขององค์กรทางศาสนา
- (12) ใบสำคัญการสมรส การศาสนา หรือเรื่องอื่นทำนองเดียวกัน
- (13) บันทึกทางครอบครัว
- (14) บันทึกของเอกสารที่กระทบต่อผลประโยชน์ในทรัพย์สิน
- (15) ข้อความในเอกสารที่กระทบต่อผลประโยชน์ในทรัพย์สิน
- (16) ข้อความในเอกสารโบราณ
- (17) รายงานการตลาดสิ่งพิมพ์ทางการค้า
- (18) ตำราของผู้รู้
- (19) กิตติศัพท์เกี่ยวกับประวัติของบุคคลหรือครอบครัว
- (20) กิตติศัพท์เกี่ยวกับเขตแดนหรือประวัติโดยทั่วไป
- (21) กิตติศัพท์เกี่ยวกับบุคคลลักษณะ
- (22) คำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งก่อน
- (23) คำพิพากษาเกี่ยวกับประวัติส่วนตัว ครอบครัว ประวัติศาสตร์ทั่วไปหรือ

เขตแดน

- (24) ข้อยกเว้นเป็นการทั่วไป ซึ่งเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า
  - ก. ข้อความนั้นนำเสนอเป็นพยานหลักฐานในฐานะข้อเท็จจริงที่สำคัญ
  - ข. ข้อความนั้นมีคุณค่ามากกว่าเมื่อพิจารณาในแง่ของการที่จะนำพยานหลักฐานอื่นมาสืบ ถึงแม้ว่าจะได้พยายามอย่างเต็มที่แล้ว และ
  - ค. วัตถุประสงค์ทั่วไปของข้อบังคับนี้และประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะบรรลุได้เป็นอย่างดีโดยการรับฟังข้อความนี้เป็นพยานหลักฐาน

4) พยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness)

โดยปกติคำให้การของพยานจะมีพื้นฐานมาจากความเป็นจริงที่ได้ประสบมาด้วยตนเองหรืออาศัยความรู้ ความชำนาญพิเศษที่พยานมี โดยเฉพาะพยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness)

นั้น ความคิดเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญจะเป็นคำบอกเล่า (Hearsay) ซึ่งโดยปกติแล้วตามหลักของ Federal Rules of Evidence ไม่สามารถนำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ แต่อาจนำมาใช้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ เพราะเข้าข้อยกเว้นของ คำบอกเล่า (Hearsay) ซึ่งในคดีสิ่งแวดล้อมนี้ในหลาย ๆ คดีส่วนใหญ่ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เช่น กรณีที่ต้องมีการวัดค่าของน้ำในแม่น้ำที่โรงงานของจำเลยในคดีเป็นผู้ปล่อยสารพิษออกมาเจือปนในแม่น้ำ ซึ่งก็ต้องอาศัยความรู้ของนักวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบว่าสารพิษที่ปล่อยออกมานั้น เป็นสารพิษชนิดอะไร และสารพิษดังกล่าวเป็นตัวการที่ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นแก่โจทก์ผู้เสียหายหรือไม่ เพียงใด

ในหลาย ๆ คดีจำต้องวิเคราะห์กันว่าพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ มีความน่าเชื่อถือเพียงใด ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ว่ามีน้ำหนักและสามารถนำมาสนับสนุนคำตัดสินของผู้พิพากษาหรือการทำคำตัดสินของคณะลูกขุนมากน้อยเพียงใด ซึ่งในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละคดีที่เกิดขึ้น ยังไม่มีบทพิสูจน์ถึงความกระจ่างในแต่ละประเด็นดังกล่าว ซึ่งในแต่ละรัฐของสหรัฐอเมริกาก็ยังไม่มียุทธวิธีที่แน่นอน¹⁶

5) พยานบุคคล (Witnesses)

โดยทั่วไปแล้ว บุคคลทุกคนสามารถเป็นพยานบุคคลได้ แต่ก็อาจจะมีโอกาสที่จะถึงคัดค้านได้เช่นกัน ซึ่งคำถามนำโดยทั่วไปอาจถามจากพยานซึ่งอาจได้รับความเต็มใจที่จะตอบคำถามหรือไม่เต็มใจก็ได้ แต่พยานก็ต้องตอบคำถามทุก ๆ คำถามซึ่งเป็นการให้ข้อมูลในประเด็นแห่งคดีที่อยู่ภายใต้กระบวนการพิจารณาความแพ่ง และคู่ความฝ่ายตรงข้ามก็มีสิทธิที่จะซักค้านคำให้การของพยานบุคคลได้ และถ้าพยานปฏิเสธที่จะตอบคำถามในการซักค้านคำให้การโดยรวมที่ผ่านมาของพยานบุคคลนั้น ๆ ก็อาจจะถูกลบออกจากบันทึกของศาลได้¹⁷ ซึ่งก็เป็นหลักการที่สำคัญของวิธีพิจารณาความแพ่งของสหรัฐอเมริกา

6) เอกสิทธิ์ (Privileges) ความสัมพันธ์ส่วนตัวซึ่งไม่จำเป็นต้องเปิดเผย

ตามกฎหมายโดยทั่วไป เอกสิทธิ์ของพยานบุคคล รัฐบาล หรือมลรัฐ หรือองค์การทางการเมือง จะเป็นไปตามหลักการของกฎหมายคอมมอนลอว์ เว้นแต่ที่กำหนดไว้โดยรัฐธรรมนูญของ

¹⁶ J. Gordon Arbuckle, Marshall Lee Miller, F. William Brownell and others, *Environmental Law Handbook*, p. 37-38.

¹⁷ *Ibid.*, p.38.

สหรัฐหรือกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของรัฐสภาหรือข้อบังคับของศาลสูงสุดที่ออกโดยอำนาจแห่งกฎหมาย ซึ่งแปลความโดยศาลของรัฐบาลกลางโดยพิจารณาจากเหตุผลและประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม ในคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งซึ่งจะต้องนำกฎหมายของมลรัฐมาใช้บังคับในการวินิจฉัยสาระของข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ เอกสิทธิ์ของพยานบุคคล รัฐบาล มลรัฐ หรือองค์กรทางการเมืองจะมีอยู่หรือไม่ เพียงใด จะต้องเป็นไปตามกฎหมายของมลรัฐนั้น ๆ¹⁸

เอกสิทธิ์ หมายถึง สิทธิที่จะไม่มาเบิกความเป็นพยาน เป็นสิทธิพิเศษที่ศาลให้ไว้แก่บุคคล เมื่อศาลให้สิทธินั้น ๆ ก็หมายความว่า ศาลหมดโอกาสที่จะรับฟังความจริงหรือข้อเท็จจริงจากบุคคลนั้น ซึ่งเอกสิทธิ์ในพยานบุคคลตามกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา อาทิเช่น ในคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งนี้ หากผู้เป็นสามีถูกฟ้องดำเนินคดีต่อศาลก็ไม่อาจที่จะเรียกภรรยาเข้ามาเพื่อซักถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของสามีนั้นได้ หรือกรณีความสัมพันธ์ในการประกอบวิชาชีพ อาทิเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างทนายความ-ลูกความ, แพทย์-คนไข้, บริษัท-นักบัญชี เป็นต้น และเอกสิทธิ์นี้เป็นของคนทั้งคู่ คนหนึ่งคนโดยอมฝ่ายเดียวไม่ได้ ต้องมีการยินยอมทั้งสองฝ่าย แต่อาจได้รับการยกเว้นตามหลักกฎหมายซึ่งเป็นเรื่องที่สาธารณชนควรที่จะรับรู้ถึงทุก ๆ พยานบุคคลโดยเหตุผลในการยกเว้นนี้เป็นเรื่องของนโยบายของรัฐ¹⁹ ซึ่งการฟ้องในคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งในสหรัฐอเมริกา กรณียของความสัมพันธ์ระหว่างทนายความกับลูกความนั้น ถือเป็นหน้าที่ของนักกฎหมายที่จะรักษาความไว้วางใจของลูกความตลอดการจ้างงาน โดยแนวความคิดในเรื่องของเอกสิทธิ์นี้เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งมีเอกสิทธิ์ที่ไม่จำเป็นต้องเปิดเผย และนอกจากจะใช้ในการฟ้องคดีแล้วยังสามารถใช้ในการให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมายในความสัมพันธ์ระหว่างการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงอาจไม่มีการรับประกันโดยเด็ดขาดว่าจะดำรงเอกสิทธิ์ไว้ได้ แต่ก็อาจเป็นประโยชน์สำหรับนักกฎหมายในการที่จะควบคุมขอบเขตการรวบรวมข้อมูลระหว่างการตรวจสอบและกำหนดวิธีการพิจารณาความสำหรับควบคุมการนำไปสู่การผลิตเอกสาร หรือสิ่งอื่นใดในระหว่างการตรวจสอบข้อเท็จจริง²⁰

¹⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย, (ผู้แปล) ข้อบังคับว่าด้วยพยานหลักฐานของศาลสหรัฐอเมริกา (แก้ไขเพิ่มเติมถึงปี 2003) Federal Rules of Evidence. หน้า 56.

¹⁹ J. Gordon Arbuckle, Marshall Lee Miller, F. William Brownell and others, Environmental Law Handbook. p. 38.

²⁰ Ibid.

7) พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์

สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาโดยทั่วไปเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่จะนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาล คือ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ในคดีทางด้านสิ่งแวดล้อมนี้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มักจะเป็นตัวอย่างหรือเป็นข้อมูลบางประการที่เป็นปัจจัยที่สำคัญอันนำมาไขประเด็นปัญหาตามกรณีพิพาททางแพ่งนี้ได้ จำต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยอันเป็นองค์ประกอบในหลาย ๆ ด้าน เช่น²¹ (1) หลักฐานหรือข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อน ของสารต่าง ๆ (2) วัตถุที่ใช้เป็นพยานหลักฐานนั้นได้ถูกรวบรวมและตรวจสอบอย่างถูกต้อง (3) การยอมรับตามหลักวิทยาศาสตร์ และวิธีมาตรฐานที่ใช้วิเคราะห์และประเมินค่า (4) ผู้ที่ครอบครองพยานหลักฐาน (ผู้ที่ถูกแลกรักษา) เป็นต้น

8) การรวบรวม การแสวงหา และการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งของสหรัฐอเมริกาประการหนึ่งอันกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญในการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่ 4 กล่าวคือจะมีการยับยั้งพยานหลักฐานที่มีการตรวจสอบที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือ ต้องมีการตรวจสอบพยานหลักฐานในการได้ส่วนทั้งหมดก่อนที่จะนำพยานหลักฐานนั้น ๆ มาใช้ประกอบการพิจารณาคดี แต่อย่างไรก็ตาม อาจไม่จำเป็นต้องตรวจสอบพยานหลักฐานนั้น ๆ หากเกิดกรณีจำเป็นอย่างนี้ (1) เมื่อมีเหตุฉุกเฉิน (2) เมื่อเจ้าของหรือผู้ประกอบการให้ความเห็นชอบ (3) เมื่อตัวอย่างพยานหลักฐานที่ได้มานั้นนำมาจากภายนอกกิจการของผู้ประกอบการ²² นอกจากนี้ในเรื่องของการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีหน่วยงานกลางที่เรียกว่า United States Environmental Protection Agency (USEPA) นำเสนอข้อมูลทางด้านเทคนิควิทยาศาสตร์ที่ตรวจพบต่อศาลในกระบวนการพิจารณาและเมืองด์กรที่มีหน้าที่สอบสวนและดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง คือ Environmental Crime Section และในส่วนของ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกาเพื่อวินิจฉัยพิพาทขาดสินคดี กำหนดค่าเสียหายที่ต้องชดใช้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่ามีความสมเหตุสมผลระหว่างเหตุกับผลที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นหรือไม่ และได้มีการนำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือ Eco Crime (Eco คือ Ecology) กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วในสถานการณ์หนึ่งวิญญูชนในสถานการณ์อย่างนั้นควรใช้ความระมัดระวังในระดับหนึ่งแล้วแต่

²¹ Ibid., p. 38-39.

²² Ibid., p. 39.

กลับไม่ใช่ ซึ่งโดยทั่วไปหากวิญญูชนใช้ความระมัดระวังตามสมควรกฎหมายอาญาจะไม่ลงโทษ แต่ในคดีสิ่งแวดล้อมศาลจะลงโทษ เป็นการสร้างมาตรฐานในการใช้ความระมัดระวังอย่างดีที่สุด เพื่อป้องกันมิให้ภาวะความเสียหายมาตกแก่ประชาชนเป็นหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระการพิสูจน์ของผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งในคดีสิ่งแวดล้อม

3.2 ประเทศญี่ปุ่น

3.2.1 ความเป็นมาของอำนาจตุลาการของศาลญี่ปุ่น

ปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นถือเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมจนส่งผลให้เป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจประเทศหนึ่งของโลก โดยประเทศญี่ปุ่นในสมัยเมจิ (Meiji Restoration) ปี ค.ศ.1868 อยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบศักดินา (Feudal System)* โดยมีโชกุนเป็นผู้ปกครองประเทศ ซึ่งหน้าที่สำคัญประการหนึ่งในระบบการปกครองแบบศักดินานี้ถือว่าโชกุนเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชน แต่ในขณะเดียวกันขุนนางที่ได้รับมอบที่ดินก็มีอำนาจตัดสินคดีข้อพิพาทภายในเขตแดนของตนเอง โชกุนจะไม่เข้าไปก้าวก่าย เว้นแต่คดีเกี่ยวกับผู้ที่รับมอบที่ดินจากโชกุนโดยตรง หรือผู้อยู่ในความปกครองของผู้ครองที่ดินต่างรายกัน คนที่อยู่ในความปกครองของขุนนางคนหนึ่งย่อมไม่ยอมไปขึ้นศาลของขุนนางอีกคนหนึ่ง จึงจำเป็นต้องมาขอความเป็นธรรมจากศาลของโชกุน²³ โดยในสมัยโชกุนโตกุกาวา ได้ปกครองประเทศโดยผ่านทางขุนนางของตนที่กระจายไปอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ส่วนจักรพรรดิเป็นผู้ปกครองแต่เพียงในนามเท่านั้น²⁴ ในปี ค.ศ.1875 ญี่ปุ่นตั้ง The Grand Court (Daishin in) ขึ้นโดยให้มีฐานะเป็นศาลสูงสุดแยกออกจากอำนาจบริหารและถือเป็นการสร้างระบบศาลยุติธรรมในความหมายปัจจุบันขึ้นเป็นครั้งแรก²⁵ ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ.1889 ได้มีการรับเอาหลักการแบ่งแยกอำนาจ

---

* ระบบการปกครองแบบศักดินา (Feudal System) คือระบบการปกครองที่มีผู้ปกครองระดับสูงสุด ได้แก่ กษัตริย์ ซึ่งเมื่อช่วงชิงที่ดินแดนมาก็จะแบ่งให้ขุนนางไปครอบครองหาผลประโยชน์และกษัตริย์จะให้ความคุ้มครองแก่ขุนนางที่ได้รับมอบที่ดิน ส่วนขุนนางผู้ได้รับมอบที่ดินก็ต้องกระทำการตอบแทนกษัตริย์แล้วแต่กรณีของการถือครองที่ดินนั้น ๆ

²³ ดวงจิตต์ กำประเสริฐ, ประวัติศาสตร์กฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539), หน้า 154.

²⁴ สุดา วัชรวัฒนากุล, "ระบบศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น," หน้า 93.

²⁵ จุมพล ภิญญินวิวัฒน์, "ญี่ปุ่น : ความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการ," วารสารนิติศาสตร์ 33, 2 (มิถุนายน 2546) : 361.

มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ยังมีได้มีการแบ่งแยกอำนาจในแต่ละองค์กรออกจากกัน โดยเด็ดขาด

ในปี ค.ศ.1889 นี้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้ศาลอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมซึ่งเป็นสมาชิกของฝ่ายบริหาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมสามารถควบคุมผู้พิพากษาได้โดยตรงจากการแต่งตั้งและถอดถอนผู้พิพากษา ดังนั้น ฝ่ายบริหารหรืออำนาจการเมืองจึงควบคุมผู้พิพากษาโดยการแต่งตั้งและถอดถอนผ่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ช่วงเวลาดังกล่าวดำเนินไปจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลก ผู้พิพากษายังถูกควบคุมและจำกัดอำนาจมากกว่าที่เป็นอยู่ในเวลาสถานการณ์ปกติ ทั้งนี้ จากเหตุผลของรัฐในการควบคุมสถานการณ์ช่วงระหว่างสงคราม²⁶ ซึ่งต่อมาหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 ระบบประชาธิปไตยเริ่มเข้ามาในประเทศญี่ปุ่น ในช่วงเวลาดังกล่าว สหรัฐอเมริกา โดย General Douglas MacArthur เป็นผู้รับผิดชอบการยกร่างรัฐธรรมนูญ และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่เป็นรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น ปี ค.ศ.1946 มีผลใช้บังคับ วันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ.1947²⁷ ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองประเทศอย่างรุนแรงและควบคู่ไปกับการปฏิรูปอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และโดยเฉพาะอำนาจตุลาการด้วย ซึ่งภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่นี้ ศาลสูงสุด (Supreme Court) และศาลล่างอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดเป็นองค์กรที่ควบคุมอำนาจตุลาการทั้งหมดของประเทศญี่ปุ่น โดยจะไม่มืองค์กรอื่น ๆ ที่จะมาใช้อำนาจตุลาการได้ และจะไม่มีการสร้างองค์กรทางตุลาการอื่น ๆ แต่อย่างใด

3.2.2 ระบบศาลญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับศาล (Court Organization Law) มีผลบังคับใช้ วันที่ 16 เมษายน ค.ศ.1947 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดโครงสร้างของศาลแบบใหม่ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ โดยแบ่งศาลออกเป็นศาลสูงสุดและศาลล่าง คือ ศาลอื่น ๆ ในลำดับชั้นต่ำกว่าศาลสูงสุด ดังนี้²⁸

1) ศาลสูงสุด (The Supreme Court) เป็นศาลที่มีลำดับชั้นสูงสุดของประเทศ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์ขึ้นมาเท่านั้น เว้นแต่เป็นการพิจารณาคดีเกี่ยวกับ

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 362.

²⁷ สุดา วัชรวัฒนากุล, "ระบบศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น," หน้า 94.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

Impeachment of the Commiaaioner of the National Personnel Authority ศาลสูงสุดจะทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นและเป็นศาลชั้นที่สุดด้วย ซึ่งการที่จะอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดนั้นมีข้อจำกัดมากโดยเฉพาะในคดีแพ่ง เหตุในการอุทธรณ์คือการอุทธรณ์ปัญหาที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญหรือเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญของคำพิพากษานั้น

ศาลสูงสุดมีคณะของผู้พิพากษาในศาล 3 คณะ(The Petty Benches) ซึ่งในแต่ละคณะประกอบด้วยผู้พิพากษาประจำศาลสูงสุด 5 นาย การพิจารณาพิพากษาขององค์คณะต้องมีผู้พิพากษา 3 นาย จึงจะเป็นองค์คณะหรือรวมเป็นคณะใหญ่ (The Grand Bench) มีผู้พิพากษาประจำศาลสูงสุดทั้ง 15 นาย และต้องมีผู้พิพากษา 9 นาย ในการพิจารณาพิพากษาคดีจึงจะเป็นองค์คณะ

2) ศาลสูง (High Courts) ประเทศญี่ปุ่นได้แบ่งเขตอำนาจเหนือพื้นที่แต่ละภาคออกเป็น 8 ภาค จึงมีการตั้งศาลสูงทั้งหมด 8 ศาล มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลจังหวัดหรือศาลครอบครัว แต่อาจมีการอุทธรณ์คดีแพ่งข้ามลำดับชั้นจากศาลแขวงสู่ศาลสูงได้ในกรณีที่คู่ความทั้ง 2 ฝ่ายตกลงกันได้

ศาลสูงมีองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 นาย เว้นแต่ในคดีเกี่ยวกับการจลาจลและคดีเกี่ยวกับคำตัดสินขององค์กรกึ่งตุลาการ เช่น The Fair Trade Commission ต้องมีผู้พิพากษา 5 นาย จึงเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี

3) ศาลจังหวัด (District Courts) เป็นศาลชั้นต้นมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะว่าให้ศาลอื่นมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี มีทั้งหมด 50 ศาล ตั้งอยู่ในพื้นที่ปกครอง (prefecture) ทั้ง 47 พื้นที่ พื้นที่ละ 1 ศาล เว้นแต่ Hokkaido ซึ่งมี District Court 4 ศาล²⁹ และศาลจังหวัดยังมีอำนาจในการรับพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลแขวงในคดีแพ่งด้วย

องค์คณะของผู้พิพากษาศาลจังหวัด จะมีผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี จำนวน 3 นาย หรืออาจพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษานายเดียวยกก็ได้ แล้วแต่ลักษณะของความสำคัญของคดี ยกเว้นกรณีที่ศาลจังหวัดทำหน้าที่ในการรับพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์จากศาลแขวง องค์คณะของผู้พิพากษาศาลจังหวัดจะต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวน 3 นาย จึงเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี

²⁹ จุมพล ภิบุญญสินวัฒน์, "ญี่ปุ่น : ความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการ," หน้า 364.

4) ศาลครอบครัว (Family Courts) เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาข้อโต้แย้งและข้อขัดแย้งทั้งปวงที่เกี่ยวกับครอบครัว และในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี หรือคดีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดที่กระทบต่อสวัสดิภาพของเด็กด้วย Family Court นี้มีทั้งหมด 50 ศาล มีที่ตั้งเหมือนกับที่ตั้งของ District Court³⁰

สำหรับองค์คณะของ Family Court จะมีผู้พิพากษานายเดี่ยวประกอบด้วยเจ้าพนักงานคุมประพฤติของศาลครอบครัว

5) ศาลแขวง (Summary Courts) เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 900,000 เยน ซึ่งถ้าศาลแขวงเห็นว่าคดีแพ่งนั้น ๆ มีจำนวนทุนทรัพย์เกินกว่า 900,000 เยน ศาลแขวงก็จะต้องส่งคดีไปยังศาลจังหวัดต่อไป ศาลแขวงมีทั้งหมด 438 ศาล

ศาลแขวงใช้ผู้พิพากษานายเดี่ยวเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี เว้นแต่ในขั้นตอนของการไกล่เกลี่ย ศาลอาจตั้งผู้ไกล่เกลี่ย (Judicial Commissioner) ร่วมพิจารณาด้วยได้³¹

ในส่วนของผู้พิพากษานั้น ญี่ปุ่นแบ่งประเภทของ ผู้พิพากษา (saibankan) ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้³²

- (1) ผู้พิพากษาศาลฎีกา 15 คน
- (2) ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอุทธรณ์หรือประธานศาลอุทธรณ์ 8 คน
- (3) ผู้พิพากษาทั่วไป (hanji) ประมาณ 1,400 คน ซึ่งรวมทั้งผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์และผู้พิพากษาศาลชั้นต้นในศาลต่าง ๆ ด้วย
- (4) ผู้พิพากษาผู้ช่วย (hanji-ho) ประมาณ 600 คน และ
- (5) ผู้พิพากษาใน Summary Court ประมาณ 800 คน

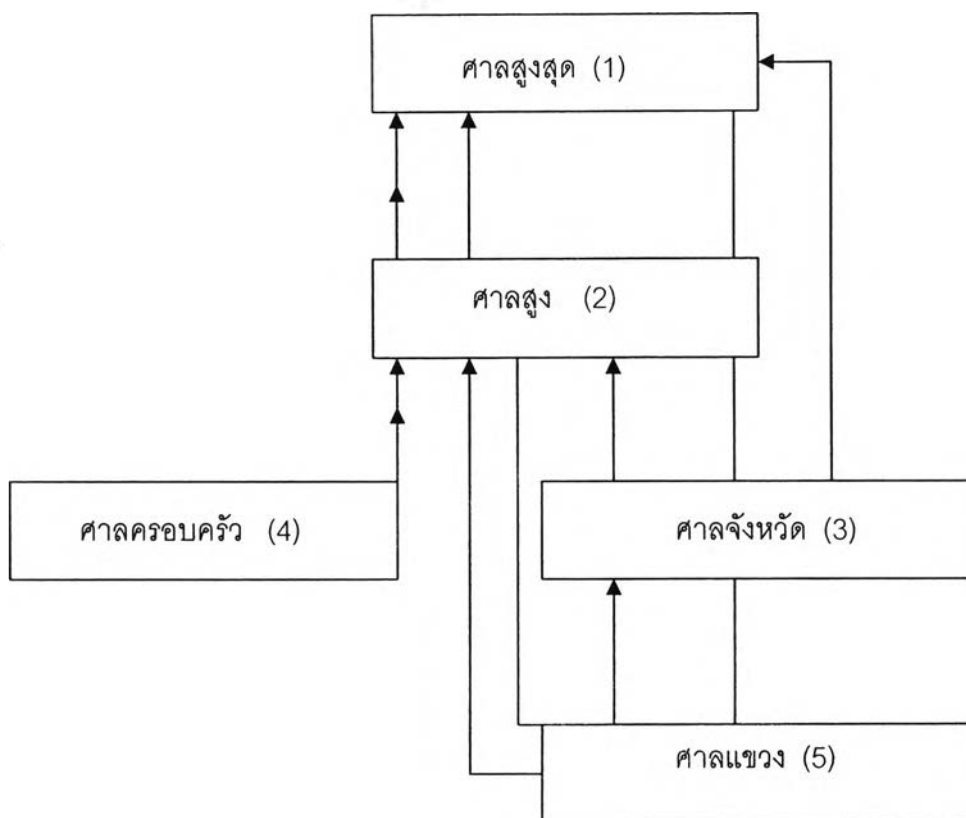
³⁰ เรื่องเดียวกัน.

³¹ เรื่องเดียวกัน.

³² จำนวนผู้พิพากษาญี่ปุ่นนับถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2540 มีจำนวนรวมทั้งหมด 2,899 คน ดู Embassy of Japan in Singapore, Japan Access, (visited April 17, 2003), (Online). Available: <http://www.sg.emb-japan.go.jp/JapanAccess/seifu.htm>. และ ดู Takaaki Hattori, The Role of the Supreme Court of Japan in the Field of Judicial Administration, 60 Wash. L. Rev. 69, 72-73 (1984), จุมพล ภิญญินวัฒน์, "ญี่ปุ่น : ความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการ," หน้า 364.

ผังโครงสร้างลำดับชั้นศาลญี่ปุ่น³³

—————> คดีแพ่ง (หมายเหตุ กรณีคู่ความตกลงกัน อาจมีการอุทธรณ์ข้ามลำดับชั้น คือ จาก ศาลแขวงสู่ศาลสูง หรือจากศาลจังหวัดสู่ศาลสูงสุด)

————— คดีอาญา

—————> คดีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและคดีความผิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

(1) มีศาลเดียว ตั้งอยู่ที่ Tokyo มีผู้พิพากษา 15 คน รวมประธานศาลสูงสุดด้วย 1 คน

(2) มี 8 ศาลที่เมืองใหญ่ ๆ คือ Tokyo, Osaka, Nagoya, Hiroshima, Fukuoka, Sendai, Sapporo และ Takamatsu ศาลสูงบางศาลมีสาขาด้วย ซึ่งรวมสาขา ทั้งหมดมีอีก 6 สาขา

³³สุดา วัชรวัฒน์นากุล, "ระบบศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น," วารสารนิติศาสตร์ 17. 3 (กันยายน 2529) : 104.

(3) มี 50 ศาล แต่ละศาลแบ่งตามเขตเมือง ยกเว้นใน Hokkaido ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 เขต เท่านั้น ศาลจังหวัดมีสาขาทั้งหมดรวมกันเป็น 242 สาขา

(4) มีจำนวนเท่ากับศาลจังหวัดและตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน และนอกจากจะมีสาขาต่าง ๆ เช่นเดียวกับศาลจังหวัดแล้วยังมีสาขาย่อยอีก 96 สาขาย่อย

(5) มีทั้งหมด 438 ศาล ในเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศ

3.2.3 วิธีพิจารณาความแพ่งและกระบวนการพยานหลักฐานคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งของญี่ปุ่น

วิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้ในศาลญี่ปุ่นในคดีสิ่งแวดล้อมนี้ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งแห่งศาลญี่ปุ่น ดังนั้นจึงต้องทำการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งระบบกฎหมายของญี่ปุ่นนั้นได้ถอดแบบมาจากระบบกฎหมายแพ่งของเยอรมัน³⁴ โดยเฉพาะในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของญี่ปุ่นนั้น รูปแบบแรกที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ.1877 ยึดตามวิธีพิจารณาความแพ่งของกฎหมายประเทศเยอรมัน³⁵ ต่อมาหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ได้เข้าสู่ยุคของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ระบบศาลยุติธรรมมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ โดยระบบวิธีพิจารณาความแพ่งมีการนำแนวคิดของ Anglo-American มารวมเข้าด้วยซึ่งผลที่ตามมาจากการหลอมรวมกันดังกล่าวทำให้บทบาทภาระหน้าที่ของศาลในการซักถามลดลง อันเป็นที่มาของการนำระบบการพิจารณาที่เรียกว่า ระบบกล่าวหา (Adversary System) ส่งผลให้การซักถามพยานโดยศาลถูกล้มเลิกไป และระบบการซักค้าน (Cross-examination) โดยคู่ความก็ถูกนำมาใช้ และแนวคิดดังกล่าวนี้ก็ถูกนำมาใช้ในญี่ปุ่นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเพื่อความก้าวหน้าในการดำเนินการพิจารณาคดี และเป็นการกระตุ้นให้เกิดประโยชน์ก่อนการพิจารณาคดีในศาลพร้อมกับการปฏิบัติที่ต่อเนื่องในการนั่งพิจารณาคดีของศาล ซึ่งต่อมามีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่ในปี ค.ศ.1996 อันมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 ม.ค.41 จนถึงปัจจุบัน³⁶

³⁴ Craig P. Wagnild, "Civil Law Discovery in Japan : A Comparison of Japanese and U.S. Methods of Evidence Collection in Civil Litigation," p. 16.

³⁵ A Guide to Court Procedures. (Online). Available : http://www.courtdomino2.courts.go.jp/E_procedure.nsf/0/5dc1b1dd15a019c049256b6d0011d982f.../26 October 2004, p.3.

³⁶ Ibid.

กระบวนการพยานหลักฐานคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งของญี่ปุ่นนั้น มิได้มีหลักกฎหมายแยกออกมาโดยเฉพาะ ซึ่งหลักกฎหมายลักษณะพยานนี้ต้องยึดตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป

ข้อปฏิบัติของพยานหลักฐานคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งในประเทศญี่ปุ่น

เมื่อเกิดข้อพิพาททางแพ่งคดีสิ่งแวดล้อมขึ้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายก็จะเข้ามาเป็นโจทก์เพื่อยื่นฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจ กระบวนการพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงต้องเริ่มตั้งแต่การนำคดีมาฟ้องต่อศาล โดยคู่ความฝ่ายโจทก์ต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่มีเพื่อนำมาประกอบการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งนี้ โดยการกล่าวหาของโจทก์ต้องประกอบด้วยใจความอันเป็นสาระสำคัญและมูลเหตุแห่งการใช้สิทธิเรียกร้องสำหรับคดีที่ยื่นฟ้องนี้ โดยที่ใจความอันเป็นสาระสำคัญในที่นี้ หมายถึง การเรียกร้องให้ชดเชยค่าเสียหายที่เป็นจำนวนเงินที่แน่นอนหรือการเรียกร้องให้ขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์ และมูลเหตุของการเรียกร้อง หมายถึง การมีข้อเท็จจริงที่เพียงพอเป็นเหตุผลในการเรียกร้องที่ระบุไว้³⁷ นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ของประเด็นข้อพิพาทกับพยานหลักฐานที่นำมาประกอบการฟ้องคดีนั้น ๆ ซึ่งพยานหลักฐานถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญในการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างของโจทก์ และความชัดเจนของพยานหลักฐานที่โจทก์มีนั้นมากน้อยเพียงใด เพื่อที่ศาลจะได้มีข้อมูลที่เพียงพอในการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป และในเรื่องของจำนวนของอาการแสดงมपीที่ต้องมีจำนวนที่แน่นอนอันเป็นระเบียบที่จะต้องมีการประทับตราในการฟ้องคดี ซึ่งในเรื่องพยานหลักฐานทางแพ่งคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศญี่ปุ่นนี้อาจกล่าวในเรื่องที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1) ภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof)

หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดของญี่ปุ่น มาตรา 709 ได้บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อสิทธิของผู้อื่น ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเพื่อการนั้น" ปัญหาที่ตามมาก็คือ ผู้เสียหายมีภาระที่จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่ามี ความเสียหายเกิดขึ้นจริง³⁸ ประกอบกับมาตรฐานการพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีแพ่งของประเทศญี่ปุ่นนั้น ในกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่นมีเจตนารมณ์ในการพิสูจน์พยานหลักฐานที่แสดงถึงความ

³⁷ Ibid., p. 6.

³⁸ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, "กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น,"

เป็นไปได้ในระดับสูงซึ่งมีระดับที่คล้ายกับมาตรฐานในคดีอาญา³⁹ จึงเป็นเหตุทำให้โจทก์ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งนี้เกิดความยุ่งยากเป็นอย่างมากในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามที่โจทก์กล่าวอ้างขึ้น และเมื่อหลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดได้กำหนดหลักการไว้ดังกล่าวข้างต้น ในฐานะที่ผู้ได้รับความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งนี้จะเข้ามาเป็นโจทก์และนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล โจทก์จึงต้องมีภาระในการนำพยานหลักฐานต่าง ๆ เข้ามาพิสูจน์เพื่อให้ศาลเชื่อว่ามีข้อเท็จจริงดังที่โจทก์ได้กล่าวอ้างขึ้น อันเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของการฟ้องร้องคดีทางแพ่งในประเทศญี่ปุ่นที่คู่ความจะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงเพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวหาของฝ่ายตน⁴⁰ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาจึงเป็นการยากเป็นอย่างยิ่งที่โจทก์จะเป็นฝ่ายที่ชนะคดีและได้รับชดใช้ค่าเสียหายหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงอย่างเป็นธรรม

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ปัจจุบันรัฐบาลญี่ปุ่นถือเอาคุณภาพชีวิตของคนญี่ปุ่นเป็นหลักการสำคัญ ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นมุ่งเน้นถึงและพยายามที่จะดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาฉบับหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ครอบคลุมในส่วนที่เป็นทางด้านการจัดการด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษโดยตรง แต่ก็ถือได้ว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งด้วย นั่นก็คือ ได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (The Product Liability Law, Law No.85, 1994) ซึ่งสภาสูงของญี่ปุ่นได้ผ่านกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อผลิตภัณฑ์ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2537 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2538⁴¹ กฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อผลิตภัณฑ์นี้มีหลักการที่สำคัญอย่างมากเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภาระการพิสูจน์ความเสียหาย โดยได้ปรับเปลี่ยนการพิสูจน์ความเสียหายใหม่ด้วยการให้ผู้เสียหายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์มีหน้าที่เพียงพิสูจน์ให้ได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่บริโภคนั้นมีความบกพร่อง (Defect) จนทำให้ได้รับความเสียหายก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะได้รับชดใช้ค่าเสียหาย อันเป็นการรับเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ นอกจากนี้หลักการและเหตุผลอีกประการหนึ่งของกฎหมายฉบับนี้ก็คือ เพื่อให้ผู้ผลิต

³⁹ Kevin M. Clermont, "Standards of Proof in Japan and the United States," (Online). Available : <http://www.isr.nellco.org/cornell/clsoops/papers/5/>, /25 April 2003, p. 2.

⁴⁰ Craig P. Wagnild, "Civil Law Discovery in Japan : A Comparison of Japanese and U.S. Methods of Evidence Collection in Civil Litigation," p. 5.

⁴¹ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, "กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น," บทบัญญัติ, หน้า 17.

ผู้จำหน่าย ได้ใช้ความระมัดระวังและใช้ความระมัดระวังในการผลิตสินค้าที่จะไม่ให้มีความบกพร่องเกิดขึ้นได้ ซึ่งเห็นได้จากบทบัญญัติ มาตรา 1 ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “เพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นความรับผิดชอบของผู้ผลิตสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินอันเกิดจากความบกพร่องของผลิตภัณฑ์ อันจะเป็นการคุ้มครองชีวิตของประชาชนและให้เหมาะสมกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงของประเทศ”⁴² กล่าวคือ ในประเทศญี่ปุ่นก่อนหน้านี้นี้การฟ้องเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด ทำให้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ผู้ผลิตมีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้าจนทำให้เกิดความเสียหาย ซึ่งเป็นความยุ่งยากแก่ผู้เสียหายอย่างมากเนื่องจากกระบวนการผลิตแต่ละประเภทมีความซับซ้อน มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยแตกต่างกันออกไป ยากที่จะเข้าใจหรือล่วงรู้ หากผู้ผลิตไม่ยอมเปิดเผยโดยอ้างว่าเป็นความลับทางการค้า นอกจากนี้ กระบวนการบริโภคนั้น ประกอบไปด้วย ผู้ขายวัตถุดิบ ผู้ผลิต ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก และผู้บริโภค เมื่อเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคจึงทำให้ผู้บริโภคไม่อาจทราบได้ว่าความบกพร่องเกิดขึ้นในช่วงใดอันเป็นสาเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้นหรืออยู่ในความรับผิดชอบของผู้ใดในกระบวนการ จึงเป็นการยากที่จะพิสูจน์ให้ผู้ผลิตรับผิดชอบในความเสียหาย โดยมาตรา 2 (2) ของกฎหมายฉบับนี้ได้ให้คำนิยามความหมายคำว่า “บกพร่อง” ไว้ว่า หมายถึง “ความไม่ปลอดภัยที่มาจากผลิตภัณฑ์ซึ่งโดยปกติวิสัยแล้วผลิตภัณฑ์นั้นควรจะมีความปลอดภัยอยู่ ทั้งนี้โดยพิจารณาจากลักษณะสภาพของผลิตภัณฑ์ วิธีการใช้ ระยะเวลาของการผลิต การขนส่งผลิตภัณฑ์ และสภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์”⁴³ ขอบเขตของการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น ข้อบกพร่องของผลิตภัณฑ์เป็นสาระสำคัญที่ผู้ผลิตจำเป็นต้องระวังที่จะต้องระมัดระวัง ซึ่งโดยปกติจะครอบคลุมไปถึง 3 ด้าน คือ

- (1) ข้อบกพร่องในกระบวนการผลิต
- (2) ข้อบกพร่องในการออกแบบผลิตภัณฑ์
- (3) ข้อบกพร่องในการเผยแพร่

แต่ในกฎหมายฉบับนี้ยังได้ขยายความรับผิดชอบกว้างออกไปถึงการขนส่งผลิตภัณฑ์ด้วย

ความบกพร่องของผลิตภัณฑ์นั้น ไม่ได้หมายถึงว่าผลิตภัณฑ์นั้นไม่มีคุณภาพแต่หมายถึงผลิตภัณฑ์นั้นขาดความปลอดภัย กล่าวคือ แม้ว่าผลิตภัณฑ์นั้น ๆ จะมีคุณภาพที่สูง

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

และมีการรับรองจากองค์กรที่มีหน้าที่ให้ความรับรองมาตรฐานการผลิตแล้วก็ตาม แต่หากเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้ผู้ใช้ได้รับความเสียหายก็อยู่ในความหมายของความบกพร่องของผลิตภัณฑ์นี้ด้วย

สรุปได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขาดความปลอดภัยเมื่อใช้หรือบริโภคแล้วก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้บริโภค มิใช่เพียงว่าไม่มีคุณภาพ ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายหรือผู้อยู่ในฐานะที่จะป้องกันความเสียหายนั้น ผู้เสียหายเพียงแต่แสดงให้เห็นว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นและความเสียหายเป็นผลมาจากการกระทำของผู้ถูกกล่าวหา ก็พอ ส่วนผู้ผลิตมีภาระหน้าที่ที่จะต้องพิสูจน์ว่าผลิตภัณฑ์ที่ผลิตนั้นมีได้มีความบกพร่องหรือหากมีความบกพร่องเกิดขึ้นก็มีสาเหตุจากความประมาทเลินเล่อ กระบวนการผลิต การขนส่ง ตลอดจนเรื่องการจำหน่าย จนทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย

2) พยานบุคคล (Witnesses)⁴⁴

ในประเทศญี่ปุ่นจะไม่มีระบบลูกขุนในห้องพิจารณาคดีเหมือนในสหรัฐอเมริกา ดังนั้นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีและการใช้กฎหมายจะอยู่ในอำนาจควบคุมของผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบคดีนั้น ๆ ซึ่งการซักถามพยานบุคคล หรือซักถามคู่ความจะดำเนินการไปอย่างเคร่งครัดและจะมุ่งเน้นไปที่ประเด็นหลักในข้อพิพาทที่เกิดขึ้น คู่ความต้องรับผิดชอบในการยื่นคำขอเพื่อขอให้ศาลนำบุคคลมาเป็นพยานในคดีเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน และในแต่ละครั้งที่จะมีการนำพยานบุคคลมาซักถามในศาล ศาลก็ต้องมีหมายเรียกพยานบุคคลนั้น ๆ มา และพยานบุคคลที่ถูกซักถามโดยปกติจะต้องตอบข้อคำถามทุกข้อคำถาม ตามความรู้และสติปัญญาที่มีภายใต้คำสาบานที่ให้ไว้ต่อศาล ซึ่งศาลจะเป็นผู้ที่ซักถามพยานบุคคลก่อนที่จะให้คู่ความซักถาม เพราะถือว่ามีความเป็นไปได้ที่จะได้ความข้อเท็จจริงมากกว่า เพราะศาลก็เป็นกลางในการค้นหาความจริงที่เกิดขึ้นนี้ ต่อมาก็จะให้คู่ความซึ่งเป็นผู้ยื่นคำขอให้มีการซักถามพยานบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ซักถามต่อจากศาล (Direct Examination) และจึงให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ถามซักค้าน (Cross Examination) หลังจากนั้นผู้พิพากษาอาจจะมีข้อคำถามกับพยานบุคคลนั้น ๆ ได้ หรือในขณะเดียวกันผู้พิพากษาอาจมีการถามคำถามสอดแทรกขึ้นมาในระหว่างที่มีการซักถามหรือถามซักค้านพยานบุคคลได้

กรณีที่พยานบุคคลพักอาศัยอยู่ห่างไกลจากศาล ศาลอาจจะให้พยานบุคคลเหล่านั้นเบิกความโดยใช้วิดีโอบันทึกภาพวงจรปิด (VDO Conference) ก็ได้ ซึ่งก็เป็น

⁴⁴ A Guide to Court Procedures. (Online). Available : [http://www.courtdomino2.courts.go.jp/E_procedure.nsf/0/5dc1b1dd15a019c049256b6d0011d982f.../26 October 2004, p.13-14.](http://www.courtdomino2.courts.go.jp/E_procedure.nsf/0/5dc1b1dd15a019c049256b6d0011d982f.../26%20October%202004,%20p.13-14)

ประโยชน์อันเป็นการเปิดโอกาสให้พยานบุคคลเบิกความต่อศาลโดยไม่ต้องมาศาล ซึ่งคู่ความทั้งโจทก์และจำเลย รวมถึงศาลด้วยกันก็สามารถที่จะทำการซักถามพยานบุคคลเหล่านี้ได้โดยอาศัยความสามารถของกล้องวิดีโอ หน้าจอมอนิเตอร์ และไมโครโฟน

3) พยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness)

คดีสิ่งแวดล้อมเป็นคดีที่มีความซับซ้อน ความคิดเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญจะอยู่บนพื้นฐานของความรู้ความชำนาญและประสบการณ์จะถูกนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ซึ่งคู่ความจะต้องรับผิดชอบในการยื่นคำร้องสำหรับการนำพยานผู้เชี่ยวชาญมาซักถามในศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ศาลจะเป็นผู้ที่ระบุนความเฉพาะเจาะจงของพยานผู้เชี่ยวชาญที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญในคดี โดยศาลสูงสุดของญี่ปุ่นจะเป็นผู้แต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในปี ค.ศ. 2001 ศาลสูงสุดได้แต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญในสาขานิติเวชศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างขึ้น⁴⁵ พยานผู้เชี่ยวชาญจะยื่นความคิดเห็นต่อศาลได้โดยปากเปล่าหรือการเขียนเป็นหนังสือก็ได้โดยต้องมีการให้คำสาบาน ทั้งนี้รวมถึงการใช้ระบบวิดีโอวงจรปิด (VDO Conference) เหมือนอย่างการซักถามพยานบุคคลทั่วไปได้ด้วย

4) พยานเอกสาร (Documents)

กระบวนการของพยานเอกสารก็เริ่มโดยการที่คู่ความทั้งสองฝ่ายยื่นและแลกเปลี่ยนพยานเอกสารที่สำคัญต่อศาลเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน โดยมีการคัดสำเนาส่งให้ศาลด้วย เพื่อที่จะให้ศาลพิจารณาถึงพยานเอกสารที่คู่ความทั้งสองฝ่ายยื่นและแลกเปลี่ยนพยานเอกสารที่สำคัญนั้น ๆ เอกสารที่ยื่นและแลกเปลี่ยนนั้นจะต้องเป็นเอกสารที่แท้จริงและเป็นสิ่งที่มีสำคัญอย่างยิ่งต่อประเด็นแห่งคดี ซึ่งต้องเป็นสิ่งที่ศาลเชื่อว่าจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการทำคำสั่งของศาลและเพื่อจะได้ง่ายต่อการพิจารณาประเด็นแห่งคดี แต่อย่างไรก็ตามศาลก็อาจจะสอบถามโต้ตอบพยานเอกสารเหล่านั้นโดยปากเปล่าต่อคู่ความทั้งสองฝ่ายที่ยื่นพยานเอกสารเข้ามา ซึ่งแบบแผนในการพิจารณาโดยทั่วไปแล้วศาลจะยังคงไม่เชื่อต่อพยานเอกสารเหล่านั้นที่ยื่นหรือแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งก็ยังคงต้องรอการยืนยันจากปากของคู่ความที่ยื่นพยานเอกสารนั้นอยู่นั่นเอง เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงเกี่ยวกับพยานเอกสารเหล่านั้นโดยการซักถามคู่ความที่ยื่นพยานเอกสารเข้ามาสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล⁴⁶

⁴⁵ Ibid., p.15.

⁴⁶ Ibid., p.12-13.